

Vårt datum
2024-11-21

Vår Referens
TV 2024/1693
Kristina Appleby
kristina.appleby@tekniskaverken.se
013-20 92 87

Klimat- och
näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.nm@regeringskansliet.se

Er referens/Your reference
KN 2024/01642

Remissyttrande avseende "Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning" KN 2024/01642

Tekniska verken i Linköping AB önskar genom detta remissyttrande lämna synpunkter på regeringens promemoria "Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning" KN 2024/01642.

Tekniska verken är ett regionalt energiföretag som ägs av Linköpings kommun. Tekniska verken äger 20 vattenkraftverk i vattendragen Motala ström, Svartån och Stångån med en sammanlagd normalårsproduktion på omkring 340 GWh. Tekniska verken är delägare i Vattenkraftens Miljöfond.

Tekniska verken står bakom remissvaret från vår branschorganisation Energiföretagen Sverige, men vill också särskilt lyfta följande:

Betydande negativ påverkan på kraftproduktionen

En övergripande och mycket viktig synpunkt är att det måste tydliggöras att det är den sammantagna påverkan på en effektiv tillgång till vattenkraftsel som ska bedömas och vägas mot miljönyttan. Detta är en hörnsten i hela konstruktionen av den nationella planen och finansieringslösningen via Vattenkraftens miljöfond. Tekniska verken anser att de föreslagna förändringarna i många delar är bra, men att de behöver kompletteras och i vissa delar omarbetas för att riktvärdet om maximalt 1,5 TWh förluster ska kunna innehållas. Bedömningen av vilken förlust i form av kraft och reglerförmåga som kan uppstå måste vägas in i alla beslut vad gäller miljöanpassningen av vattenkraften. KMV-klassning för vattenförekomster med väsentligt förändrad karaktär är bara ett av verktygen. Om det bara är vid KMV-klassning som riktvärdet ska vägas in så är sannolikheten att det kommer att innehållas mycket liten.

Även uppföljningen av påverkan på kraftproduktionen behöver fungera bättre än den hittills gjort, där myndigheterna valt att enbart utgå från de domar som fallit. Då det handlar om mycket långdragna processer så bedöms detta sätt att följa upp vara alldeles för trubbigt för att i tid ge signaler som säkerställer att inte förlusterna blir större än avsett. Regeringen behöver tydliggöra att uppföljningen av den nationella planen innebär att myndigheterna ska göra prognoser för vilka förluster som troligen uppstår. Dessa prognoser bör utgå från normsättningen i VISS. Alla vattenförekomster har beslutade miljökvalitetsnormer i VISS, och

för vattenkraftspåverkade vattenförekomster visar de klassningar och expertbedömningar som gjorts i allmänhet vilka förändringar som vattenmyndigheten anser behöver genomföras i vattenkraften för att normerna ska uppfyllas. Detta bör vara utgångspunkten för uppföljningen av förväntade produktionsförluster om vi fortsätter på inslagen väg.

Natura 2000

För att undvika betydande negativ påverkan på kraftproduktionen är det centralt att frågan om Natura 2000 hanteras. Så väl den nationella planen som finansieringslösningen via Vattenkraftens miljöfond förutsätter att åtgärder som ska tillgodose skyddet av Natura 2000-områden ryms inom riktvärdet 1,5 TWh. Detta förutsätter i sin tur att verksamheter som fanns före den 1 juli 2001 ska anses vara förenliga med de EU-rättsliga kraven på skyddet av Natura 2000-områdena. Regeringens föreslagna förändring av regelverket bedöms inte lösa dagens problem utan kommer snarare att göra situationen värre. Tekniska verken anser att eventuellt tillkommande mål eller särskilda bestämmelser för Natura 2000-områden, i stället för att ingå i miljökvalitetsnormen, ska hanteras inom ramen för tillsyn och tillståndsgivning. Regeringens nuvarande förslag innebär en dubbelreglering som leder till mer långtgående krav än vad som följer av EU-rätten.

En väsentligt ändrad fysisk karaktär

Tekniska verken välkomnar att begreppet väsentligt ändrad fysisk karaktär (VÄFK) definieras på förordningsnivå, vilket regeringen föreslår ska göras i den nya 3a§ i 4 kap Vattenförvaltningsförordningen. Vi anser dock att formuleringen behöver justeras.

Begreppet VÄFK har i den svenska tillämpningen av ramvattendirektivet kommit att bli ett problem, som gjort att EU-rättens möjligheter till undantag inte kunnat utnyttjas fullt ut i Sverige. För att en vattenförekomst ska kunna klassas som kraftigt modifierad (KMV) måste den ha väsentligt ändrad fysisk karaktär (VÄFK). Vattenmyndigheterna har, bland annat i samrådet inför Förvaltningscykel 3, hävdad att endast en liten del av de svenska vattenförekomsterna som är påverkade av vattenkraft har haft tillräckligt förändrad fysisk karaktär för att klassas som KMV. Detta har inneburit att Sverige inte kunnat utnyttja EUs regelverk med de undantagsmöjligheter som finns för bland annat vattenkraft. Det bör i sammanhanget understrykas att KMV-klassningen inte i sig innebär att relevanta miljökrav inte kan ställas, men ger medlemsstaten en frihet att göra en avvägning mellan miljöanpassning och produktion i den enskilda vattenförekomsten.

Den av regeringen föreslagna förändringen kommer att harmonisera Sveriges tillämpning med andra EU-länders och möjliggöra att vår vattenkraft i större utsträckning kan omfattas av KMV-klassningar. Den nya paragrafen 3a i vattenförvaltningsförordningens 4 kap är alltså viktig. Tekniska verken dock anser att formuleringen "till följd av att vatten lagras för att användas för kraftproduktion" i den föreslagna bestämmelsen 4 kap 3 a § vattenförvaltningsförordningen är olämplig. Det saknas skäl att avgränsa vad som kan utgöra väsentligt ändrad fysisk karaktär, utifrån syftet med den verksamhet som gett upphov till den förändrade karaktären hos vattnet. Dessutom är formuleringen "att vatten lagras för att användas för kraftproduktion" för snäv för att täcka in den hela den reglering av vatten som

vattenkraften utgör. Tekniska verken föreslår i första hand att "till följd av att vatten lagras för att användas för kraftproduktion" stryks och i andra hand att formuleringen ändras till "till följd av att vatten regleras till förmån för kraftproduktion".

Användning av verktyget KMV

För att regeringen ska uppnå avsedd effekt med de föreslagna förändringarna är det viktigt att följa upp att KMV-verktyget kommer till användning i normsättningen. Bestämmelsen i 4 kap 3 § Vattenförvaltningsförordningen, som säger att Vattenmyndigheten ska förklara vattenförekomster som KMV om förutsättningarna är uppfyllda, började gälla redan i början av 2019, men har inte tillämpats. Eftersom paragrafen är tvingande så bör Vattenmyndigheterna i sina beslut kunna motivera varje ställningstagande att inte förklara ett vatten som KMV. All motivering till klassning och normsättning ska finnas i databasen VISS. Motivering till klassning som s k "naturligt vatten", dvs ej KMV, saknas dock som regel i VISS. En vanlig formulering i VISS är "Vattnet klassas som naturligt då det idag inte bedöms vara kraftigt modifierat eller konstgjort", vilket är ett cirkelbevis. Det allra vanligaste är dock att det under motivering bara står "Under bearbetning", vilket i sig är anmärkningsvärt då det är flera år sedan beslutet togs.

Tekniska verken anser att för att säkerställa att förändringarna får genomslag så kommer det att behövas en noggrann uppföljning av att vattenmyndigheterna i statusklassning och normsättning följer svensk lagstiftning. Klassningen VÄFK, och i förlängningen KMV, är exempel på när så inte har skett. Ett tydligt exempel finns i Förvaltningsplan för Vatten 2022-2027, Södra Östersjöns Vattendistrikt, där myndigheten redogör för vilken metod som använts för statusklassningen¹. Den metod som presenteras skiljer sig väsentligt från de som lagstiftningen föreskriver. Vattenmyndigheten väljer, enligt vad som står i förvaltningsplanen, att bara klassa vissa parametrar och bortse från andra, detta för att undvika "ett felaktigt resultat". Detta innebär i förlängningen att det blir betydligt svårare att klassa ett vatten som VÄFK. I Södra Östersjöns vattendistrikt, har enligt förvaltningsplanen endast 3 vattenförekomster, av distriktets totalt 1873, klassats som KMV.

En förbättrad samverkan inför omprövning

Tekniska verken delar beskrivningen av de problem som omgärdat samverkansprocessen hittills och välkomnar slutsatserna att vattenmyndigheterna dels ska se över klassificering och normsättning under pågående samverkan, dels att syftet med samverkan bör förtydligas. Det är mycket angeläget att samverkan kan fungera på det sätt som ursprungligen avsågs. Samverkansprocessen har hittills inte fokuserat på att göra prioriteringar och avvägningar enligt den nationella planen. Länsstyrelsernas representanter har, i de samverkansprocesser som Tekniska verken deltagit i, tydligt meddelat att man inte har sett detta som Länsstyrelsens roll. Resultatet av samverkan har därför endast blivit en sammanställning av tillgängligt underlag för respektive vattenförekomst. Sådana sammanställningar har mycket

¹ Vattenmyndigheten Södra Östersjön, Förvaltningsplan för vatten 2022-2027 Södra Östersjöns vattendistrikt, s.43

begränsat värde, och bör i stället kunna tas fram av verksamhetsutövaren i arbetet med ansökningshandlingarna, så som normalt sker vid miljöprovningar.

Havs- och vattenmyndighetens Vägledning om samverkan inför provning enligt nationella planen (2021) har också tydligt styrt mot att avvägningar inte ska ske i samverkan. Det är därför uppenbart att det kommer att behövas en tydlig styrning från regeringen för att få till en förändring. Tekniska verken anser att det av förordningstexten tydligt måste framgå att Länsstyrelsernas roll i samverkan ska vara att göra de avvägningar som krävs för att syftet med den nationella planen ska uppnås. Detta innebär bland annat att HARO-värdena ska uppfyllas. Regeringens nuvarande förslag, som fokuserar på att samverkan ska sammanställa underlag, är inte tillräckligt.

Undvik förändringar i tidplanen

Tekniska verken anser att det är angeläget att omprövningarna för moderna miljövillkor kommer till stånd, så att vi nu kan börja genomföra åtgärder. Tidplanen är ansträngd och ytterligare förseningar måste undvikas. För att regeringen ska kunna få en rättvisande bild av hur omprövningarna fungerar så är det också viktigt att de tidiga provningsgrupperna innehåller en blandning av både stora och små kraftverk.

Vattenförvaltningens organisation

I promemorian föreslås en mindre förändring i vattendelegationernas sammansättning. Tekniska verken har inga invändningar mot förslaget, men kan inte heller se att det kommer att kunna få någon avgörande betydelse. Tekniska verken anser att hela vattenförvaltningen behöver reformeras, och att detta bör göras i enlighet med förslagen i vattenförvaltningsutredningens betänkande SOU 2019:66.

Med vänlig hälsning

Ola Palmquist
Affärsenhetschef Vattenkraft
Tekniska verken i Linköping AB (publ)